

# EV İMKANSIZ DENEN YERDİR // HOME IS A PLACE CALLED NEVER

## SÖYLEŞİ // CONVESATION

### DİDEM ERK & İŞİN ÖNOL

---

Ev imkansız denen yerdir.

“İmkansız”

Çıkıp boşluklara hikaye ve şiir okumak.

Kıbrıs'ta şehrin içine, Datça'da dağlara ve denizlere.

Bir video kameranın bunu kaydetmediği anların da olduğunu ve o anların uçuculuğunu düşünüyorum.

Yüksek sesle hikaye/şiir okumak. Kim için ve ne için?

Seninyaptığıngibibirbilinçakışıolabilmesi için aralarabosluklarkoymadanyazmamgerekliyorbelkide.

Ev.

Haydi sen de basla!

**O anlar ne kadar uçucu olsa da doğa seni duyuyor! Kimseye bazen ihtiyaç yok kendinden başka.**

Okumak, normal şartlarda, yalnız yapılan bir eylemdir, öyle değil mi?

**Normal şartlarda yalnızlık gerekir, ama ben orada yalnız olmadığım için ve yüksek sesle okuduğum için şahit olan insanlar ne okuduğumu ve nasıl bir deneyim içinde olduğumu anlamaya çalışıyorlardı. Bir anlam yükleyemiyorlardı, bu neden yapılır? Neden gereksinim duyarsın? Sadece içini dolduran bir ses; bedeninin içini dolduran ses. Yüksek sesle söylenir miydi?**

Söylediklerini duyabiliyor musun? Okurken, seni duyarken hissettiğimiz gibi, duyumsayabiliyor musun okuduklarını? Ve çevrene bakabildiğin, nerede olduğunu görebildiğin ender anlar, kitabı çiğnediğin anlar. O anlarda kendine de bakabiliyor musun hikayenin dışına çıkıp? Bu “es”lerde ne deneyimlediğini merak ediyorum, uzaklara dalıp sayfayı çiğnemeye başladığın anlarda.

**Aslına bakarsan çok ciddi bir yabancılaşma hissi oluşuyor, metnin kendisine ve kendi kendime, kendi sesime dair. Ağızımdan çıkan sesi sonra ağızıma giren kitap sayfasını fark edemiyorum, absürt olduğu için de olabilir. “Es”ler esnasında denizin beni dinlediğini düşündüm, güneşin ne güzel battığını... Anın farkına varabildim, o anın dışında hiçbir şey yoktu. Datça'da ve Kıbrıs'ta zaman diye bir şey yoktur, sadece mevsimler. Zamanın geçiciliğini, iki zaman iki deniz arasında kalmanın tuhaflığını hissettim diyebilirim.**

Ben kağıdı çiğnemek üzere ağızına götürdüğünde, bunun ne denli kanıksanmış bir eylem olarak gerçekleştiğini görüyorum. Yaptığın eylem, tekrar tekrar yapıyor olmaktan belki, senin için sıradanlaşmış olan bir eylem. Bu yüzden de kağıt, yabancı bir nesne gibi değil, zaten yenen bir

nesne gibi giriyor ağıza, içeride dönüşüyor, ve sonra yine aynı doğallıkla dışarı çıkıyor, yeni bir nesne olarak. Kağıt neye dönüşüyor?

**Kitap sayfası önce bir kağıda sonra içeriğine tekrar ulaşamayacağımız bir objeye dönüşüyor. Arşivlerde izinin bulunmasını istemeyen bir nesneye. Okuyamıyoruz, tekrar dönüp bakamıyoruz ama yolları çiziyor yolların haritasını çıkarıyor. Beni izlemeye cesareti olana sanki, eve ulaşma yolunu belki izlemek için. Ama yollar bir yere çıkmıyor sadece görünür oluyor.**

Datça'da ve Kıbrıs'ta yürürken zamanın aralarının açılışını, dakikaların, saniyelerin kalabalık bir şehre oranla uzayıp esneyişini, yürümenin, kitaptaki anlatımın, onu okumanın, denizin ve mekanın zamanlarının üst üste gelişini deneyimliyoruz, her biri kendi hızında. Bir de videonun zamanı var. 15-20 dk'lık bir zaman. Senin yaşam hızın ve zamanın, koşuşturan izleyicininle üst üste geliyor; bu videonun sadece 3-4 dakikasını izleyebilecek olan izleyici ile belki. En çok kimin zamanını izliyoruz sence?

**İki farklı videoda da mekanın (şehir ya da kasaba) kendi hızı ve benim yürüme hızım söz konusu. Birinde öykü okuyorum birinde şiir. Birinde hızım daha önemli oluyor çünkü şiirin kendi ritmi var ve benim o sese uyum sağlamam gerekiyor. Bu koşuşturan bir izleyici için fazla yavaş bir zaman olabilir, hepsine yetişemeyebilir. Ama ben videoların zamanını mekanı deneyimlemek için biraz uzun tutma ihtiyacı içindeyim. Videoların zamanı saatlerce izlenemeyecek oranda uzun da olabilirdi, ama bu başka bir şey söylerdi. En çok benim bedenimin gidebildiği sınırın zamanını izliyoruz. Daha az ya da daha fazla devam edemeyeceğim yerde, performansı sonlandırmayı tercih ediyorum. Videolarda neredeyse yok denecek kadar az montaj söz konusu bu da zamanın ve mekanın doğallığını korumak adına. Güneşin doğuşu ve güneşin batışına ikisinde de şahit olabiliyoruz.**

Kıbrıs'ta sesi ile, var olan koşullardan telaşlı yürüyüşü ile, saçları ile, bedeni ile bir genç kadının öykü okuyuşuna şahit oluyoruz. Yanı başında Datça videosu, zaman üzerine bir söz daha söylüyor ve bu kez oturaklı adımları ile sakin yürüyen otuzlu yaşlarına girmiş olan kadının şiir okuyuşuna tanık oluyoruz. Zaman sanatçıyı benzer bir dili benzer bir bakış açısıyla yeniden kurgulamaya da itebiliyor. Bu iki işin, itici güçlerinin benzer noktalarına rağmen, birbirlerinden ayrı olduğunu düşünüyorum. Nedir seni Datça'da yollara düşüren?

**Genellikle işlerimde bir devamlılık oluşuyor, bir dil bulup onu zamanla olgunlaştırıp başka bir yerde başka bir formda kullanabiliyorum. Datça'da çok uzun zamanımı denize bakarak, sadece bakarak geçiririm. Beni yollara düşüren aslında deniz ve göç hissi. Göç illa bir yerden bir yere olmak zorunda değil, zihinsel de olabilir. Yürüyerek de, bir bota binerek de olabilir. A noktasından B noktasına olmak zorunda da değildir. Hiç bir yere gitmeyebilir ama hareket halindedir. Yolda olmaktır. Şahit olan ve şahit olunan arasındadır: Arada. Arafta kaldığımı hissettiğim yerlerde oluştu bu iki farklı iş.**

Bir depremin ertesi günü yazmış bir şiirini Can Yücel. Ben de bir depremin ertesi gününde izledim videoyu, burada, Datça'da. Bir depremin ertesi günü çıkıp okumuş olman da muhtemeldir. Kadim kayalıkların, antik kentlerin yerle bir olduğu, bölündükçe başka bir ulusa, başka bir denize bağlandığı karaların coğrafyası burası. "Akdeniz sakin, çırpınan biziz" diye geçiyor içimden, yarattığımız zorunlu göçleri, onların öncesindeki ve sonrasındaki, bizlerin de tanık oldukça çaresizleştiği travmaları düşündükçe. "En kolay katlanılan başkasının acısı" derler; belki üzerine sanata dair bir söz söyletebilen başkasının acısı. Öte yandan gittikçe sessizleştiren, pasifleştiren, omuzlarımızı, umutlarımızı aşağıya çeken de, bire bir yaşayarak güçlendiğimiz değil, tanık olarak güçsüzleştiğimiz bu acılar. İnsan tanıklığı ile ne yapar?

**Tanıklık tek başına olmuyor, ikinci bir kişi gerekir. Bunun gerçek olduğunu söyleyen ikinci bir kişi.**

Gerçek olamayacak kadar vahşi oysa gerçek hayat. İnsanlığın yakın ve uzak tarihine baktığımızda insanın gerçek olamayacak kadar "insanlık dışı" bir varlık olduğunu görüyoruz. Ama herşey tüm tanıklıklarla o kadar gerçek ki, insan gerçek olamayacak kadar insan. Kıbrıs'ın 1974 ve öncesinde, ve hatta sonrasında deneyimledikleri de gerçek olamayacak kadar insanca. İnsanın insanlığa tanıklığı ve hayreti bu; her seferinde şaşkırtan kötülük tanıklığı, ve her seferinde mağdurun gerçek olamayacak kadar gerçek olan bu insan-dışı insanlığı ispat etmek durumunda kalışı: kötülük kadar kötü. Tüm bu tanıklıklarımızda bizi en zor durumda bırakan, belki de zalime zulmünü ispat etmek durumunda kalmak. Çünkü insan, zulüm etmemeyi değil, zulmünü gizlemeyi ve yok etmeyi öğrenmiş bir canlı, resmi tarih yazan. Resmi tarih olgusunu düşününce, Kıbrıs çok özel bir yer. Bugün hala bölünmüş tek başkent olan Lefkoşa/Nicosia da öyle. İki deniz arasında Datça ve iki şehir arasında Lefkoşa/Nicosia. Nelere tanıklık ettin buralarda?

**İkiz görüntüler, görünmez duvarlar inşası. Kendi kendine bir monolog hali, travmalar, paranoyalar ve yas tutma. Yas tutmak bir kişinin değişimidir ama sanki Kıbrıs'ta insanlar bunu sağlıklı bir şekilde yaşayamamış. Şimdi duvarlar, variller kalksa bile o görünmez duvarlar bireylerde kök salmış. Hiç ayrılmadığı sevgili gibi, ölümünü kabul edememiş. Ama ten tene gelmeyi de hiç istemeyip, Rumlardan kalan giysilerden yapılma battaniyeleri bir gecede yakmışlar. Evlerin üzerine numaralar koyulmuş, bu numaralar evin yuva olmasını engellemiş. Meskeni rahatsız edici kılmış ve suçluluk duygusunu da baki tutmuş. Datça'daysa hiç bir politik varoluş biçimi bulunmamakta, iki deniz arasında kalmaktan başka. Bu da herkes için olağan: bir bota atlayıp insanları göç ettirmek, bunun karşılığında para almak. Tabi ki yasal olmamakla birlikte, kimse bunu yapanlara da şaşırıyor. Datça'da Gereme koyunda bot parçaları buldum, topladım. Daha sonra eve gittim, okuduğum haberde mültecilerin bedenleri vurmuş karaya, meğer benim topladığım bot parçaları bir kaçışın parçasıymış. Sırrımı saklamayın diye haykırdılar. Duymak zorundaydım. Boğulmuş o akşam, hatırlamak zorundaydım.**

Elinde basma kumaşlarla ürettiğin bayrakları 11 dakika 44 saniye boyunca sabit durarak tuttuğun, ve sergiye de adını veren “Ev İmkansız Denen Yerdir” videonu da bu kıyıda, Gereme’de ürettin. “Sanatçı burada ne söylemek istiyor” sorusu komik ve yersizdir çoğu zaman, çünkü söyleyeceğini söylemektedir zaten. Ancak burada var olan bir işaret dilinden faydalanarak iletişim kuruyor, ve semafor alfabesinden bir harfte, bir imkansızlığın içinde donuk, asılı duruyorsun. Buradaki sessiz direnişin bu alfabe ile ne söyler?

Ben hiç bir yere ait hissetmedim, belki ondan hep denize bakışım. Deniz kenarı bir eşik gibi, ne karadasın ne tam denizde. Kimseye ait olmayan bir yerde. Semafor alfabesi aciliyet durumlarında denizcilikte kullanılan bir dil, benim duruşum da bu alfabede feshetmek- iptal etmek anlamına geliyor. Videonun bir kanalında karşıda Symi Adası vardır, birinde ise boşluk. Symi Adasının arka yüzünü görürüz, Türkiye’ye bakan tarafında hapisane dışında hiç bir yerleşim yoktur. Diğerinde ise Gereme koyunda boşluğa bakan ve müzik boyunca sabit durmaya çalışan bir kadın. Yalnızdır, bir çağrısı vardır, ellerinde renkler. Dalga üzerine vurdukça dengesi bozulmak üzere gibidir, yavaş yavaş güneş batar ya da doğar. Yardım çağrısı mıdır, bir direniş midir, belli değildir. Deniz bir direniş mekanı da olmuş olabilir, aynı hafıza gibi. Hatırladıklarını unutmaya çalışır, denize gidenleri, denizden gelenleri, evinden toprağından edilenleri. Performansın ya da performatif olanın hafıza ile ilişkisini önemsiyorum, ontolojik olarak performans o anda var oluyor ve kaydının olması bile doğasına aykırıdır. Ben sadece bir izlenim sunuyor olabilirim ama performansın bütünü o anda o mekanda asılı kaldı.

Anadolu’dan, Antakya Körfezi’nde açılan boşluktan bir prehistorik zamanda güçlü bir depremde kopup ayrıldığı besbelli kara parçası Kıbrıs ile, karadan ayrılma projeleri ile zaman zaman gündeme gelen Datça’nın hafızaları bu sergide bir araya geliyor. Sadece “Arşivlerde İzim Bulunmasın İsterdim” videoları ile değil, ”Bitiyor Açık Pencereden Bitiyor Kül Rengi Evde” ve ”No Flag” fotoğrafları ile de bir araya geliyor bu iki yer. Anın değil, hafızanın fotoğrafları bunlar, kimbilir kaç zamandır bekledikleri halleri ile evlerin. Akdeniz’in ayırdığı Kıbrıs ile Akdeniz ve Ege’nin birleştiği nokta olan Datça’nın hafızalarındaki ortaklık hüznün müdür, serginin genel duygusuna da hakim olan? Akdeniz’den başka ne birleştirir Datça ve Kıbrıs’ı?

Kıbrıs ile Datça’nın tecrit duygusu ortak. Denizle ve göçle birleşen bu ortaklık benim zihnimi uzun süredir kurcalıyor. Ben de, hem Lefkoşa’da ve hem de Datça’da kendimi tecritte gibi hissettiğimi söyleyebilirim. Buralarda yaşayan insanların da ortak bir duygusu olduğunu düşünüyorum bunun. Her iki bölgede de yaşamış olan Rumların giderken bıraktıkları izlere tanık oluyoruz. Sergi ilk Rum ve Ermeni göçlerini okumalarıyla başladı ve oradan bulunduğum yerlere cevaben gelişti. Pencereyi Kapama. ”Bitiyor Açık Pencereden Bitiyor Kül Rengi Evde” Kapalı Maraş’ta çekilmiş buluntu bir anın fotoğrafı, ama şimdi de gitsek aynı şekilde duran bir hane. Zamanın ve tel örgülerin içinde donmuş bir şehirde, arafta kalakalmış bir yuva. Ne içinde yaşanabiliyor, ne de eski sahipleri geri dönebiliyor. Artık içinde yaşanmadığına göre, orası bir ev sayılabilir mi? “No Flag” işi de Datça’dan metruk bir evin içinden pencere fotoğrafı. Karşıda Symi adası ve buluntu bir yazı.

Ece Ayhan'ın 1956 yılında yazdığı Çocukların Ölüm Şarkıları şiiri, bu serginin şiir karşılığı olabilirdi belki: "Saat - kaç olursa olsun - üzünç yüklenmiş bir gemi - akdeniz'de ölümcül çivitsi portakallar bulutlar - Saat - kaç olursa olsun - çocukların ölüm şarkıları - saat - kaç olursa olsun - çocukların - bitiyor açık pencereden - bitiyor külrengi evde." Peki ya "Şimdi Derin Bir Uyku Uyuruk"?

**Hiç bu kadar yalnız olmamıştık, belki ondandır, varoluşumuz için yer altında bir sığınak gereksinimindeyim. Karınca belki çalışmıştır, yorulmuştur yuvasına dönüp uyuyacaktır. Karıncaların tek bir yuvası olabilir, yuvalarını güneye kurarlar. İnsanlar gibi, var olan sisteme ek olarak kurmazlar evlerini, olan sistemin içinden çıkartırlar, uyum sağlarlar. Belki yeraltında bir sığınağı keşfederek kurtulacağızdır varoluşumuzun yalnızlığından. Karınca diğer işlerdeki kadının tek başınalığı gibi tek başınadır ve yuvası yoludur.**

Kadının tek başınalığı ve varoluşun yalnızlığı tanımı, serginin uzun koridorunun karşısında tek başına karşılaştığımız "Yarın ne kadar sürecek" işini anımsatıyor. Sergideki tek kurgu fotoğraf bu iş; ve "Ev İmkansız Denen Yerdir" videosu ile paralellik gösteriyor. Bu işin hikayesi nedir?

**"Yarın ne kadar sürecek?" Theo Angelopoulos'un "Sonsuzluk ve Bir gün" (Eternity and a Day) filmine referans verir. Yönetmen filmlerinde deniz, sürgün olma, suyun tuttuğu hafızanın ilişkisini oldukça sık kullanır. Ellerinde ayakkabılarını tutan bir kadın, denize meydan okurcasına karşılamaktadır. Karşısında gidemediği, ulaşamadığı bir Yunan Adası... Belki denize ulaşır bir daha geri dönmeyecek. Belki de hiç gidemeyecek. Filmde Selanik'ten buraya bakar kadın;" ellerinde ayakkabıları, şimdi buradan oraya bakma vakti. "Neden sürgündeymiş gibi yaşadım hayatımı? Bir diğer deniz kıyısına göçüyorum bu gece" der adam, son gününü yaşamakta ve anlatmaktadır. Yarının ne kadar süreceğinin cevabı belli değildir, belki kadının da son günüdür.**